

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

5/3, 269-281

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 25.07.2024

Makale Kabul Tarihi: 12.09.2024

Öksüz Güneş, E. & Tepeli, Y. (2024). Tüketilen yeryüzünde / toprakta kenti ve hayvanları görmek: Betonlar çiçek açsa. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(3), 269-281. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.163>

TÜKETİLEN YERYÜZÜNDE / TOPRAKTA KENTİ VE HAYVANLARI GÖRMEK: BETONLAR ÇİÇEK AÇSA*

Doç. Dr. Elif ÖKSÜZ GÜNEŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi elif.oksuz@hotmail.com ORCID

Araştırmacı Yağmur TEPELİ

tepelivygm0202@gmail.com ORCID

Öz

Sanayileşme ile başlayan süreç, insanın yeryüzündeki diğer varlıklar üzerindeki egemenliğinin artmasına, doğayı sadece kendine fayda sağlayan unsur şeklinde algılamasına sebep olur. Sanayileşmeye ve teknolojiye koşut biçimde gelişen kentleşme ise bir taraftan insanın yaşam kalitesini arttırırken diğer taraftan onu doğaya yabancılaştırır. İnsanın konforunu arttırma, kapitalist sistemde daha çok kazanma gibi amaçlarla hareket etmesiyle doğal zincirin yapısı bozulur. Bu da kendini yenileme fırsatı sunulmayan, sınırsız kaynağın sahibi olduğu düşünülen doğanın geri döndürülemez tahribatını hazırlar. Ancak doğadaki diğer canlıların yaşam haklarına önem vermeden sadece kendini önceleyen bir varlığa dönüşürken bundan olumsuz yönde en çok etkilenen yine insandır. Çünkü yeryüzünün unsurları simbiyotik ilişkilerle birbirine bağlı olduğundan birine verilen zarar, diğerlerini de olumsuz etkiler.

Yeryüzü / Toprak Etiği yirminci yüzyılda öncülüğünü Aldo Leopold'un başlattığı ve yaşayan tüm organizmalara saygı duyulması zorunluluğunu ve etiğini kapsayan bir görüştür. Bu bakış açısından etik kavramının hayvanları, bitkileri, organik ya da inorganik toprak topluluğunun tüm üyeleri için geçerli kılınmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. İnsana doğanın fatihi değil, sade bir üyesi olduğunu hatırlatır. Doğa ve insan arasında var olan simbiyotik ilişkinin dengesine dikkat çeker.

Yeryüzü etiğine bağlı kalarak doğa ile ilişkilerin düzenlenmesi bir yaşam biçimi hâline gelmelidir. Bunun için de çocuklara doğa bilinci, yeryüzünün tüm üyelerinin yaşamlarını idame ettirme hakkına sahip olduğu düşüncesi erken yaşlarda benimsetilmelidir. Bu çalışmada Dilara Akıncı'nın *Betonlar Çiçek Açsa* adlı çocuk kitabındaki anlatılar özelinde insanın yaşadığı dünya üzerindeki organizmalardan sadece biri gibi değil de dünyanın hâkimi şeklinde davrandığı durumlarda karşılaşacağı olası sonuçların anlatı dünyasındaki yansımalarını incelemek amaçlanmaktadır. Yeryüzü Etiği kavramı ekseninde kentleşmenin etkileri ve hayvanlara yaklaşımlar bağlamında tahlil edilecek çalışmada yeryüzü ile uyum içinde yaşama gerekliliğinin vurgulandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yeryüzü Etiği, betonlaşma, kentleşme, hayvanlar.

* "Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 123K067 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız."

"This study was supported by Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) under the Grant Number 123K067. The authors thank to TUBITAK for their supports."

SEEING THE CITY AND ANIMALS IN THE CONSUMED EARTH/SOIL: *BETONLAR ÇİÇEK AÇSA*

Abstract

The process that started with industrialization caused human beings to increase their sovereignty over other beings on earth and to perceive nature as an element that only benefits them. Urbanization, which develops in parallel with industrialization and technology, increases the quality of life of human beings on the one hand and alienates them from nature on the other. The structure of the natural chain is disrupted as people act for purposes such as increasing their comfort and earning more in the capitalist system. This prepares the irreversible destruction of nature, which is not allowed to renew itself and is considered the owner of unlimited resources. However, it is human beings who are negatively affected the most as they turn into beings that prioritize only themselves without giving importance to the rights to life of other living beings in nature. Because the elements of the earth are interconnected through symbiotic relationships, damage to one of them negatively affects the others.

Earth/Soil Ethics is a view pioneered by Aldo Leopold in the twentieth century and encompasses the obligation and ethics of respect for all living organisms. Earth Ethics is an approach that aims to make the concept of ethics applicable to animals, plants, and all members of the organic or inorganic earth community. It reminds human beings that they are not conquerors of nature, but simple members of it. It draws attention to the balance of the symbiotic relationship that exists between nature and humans.

Regulating relations with nature by adhering to earth ethics should become a way of life. For this, children should be made aware of nature and the idea that all earth members have the right to sustain their lives at an early age. This study, it was aimed to examine the reflections in the narrative of the possible consequences that human beings will encounter when they behave not as just one of the organisms in the world they live in, but as the master of it, in Dilara Akıncı's children's book *Betonlar Çiçek Açsa. (If the Concrete Blossom)*. In the study, which will be analyzed in the context of the effects of urbanization and approaches to animals on the axis of the concept of Earth Ethics, it was concluded that the necessity of living in harmony with the earth was emphasized.

Keywords: Earth Ethics, concreting, urbanization, animals.

Ø. Giriş

Yeryüzü / toprak doğanın temel unsuru kabul edilir. Toprak “yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü; ülke, kara” (TDK, 2011, s. 2371) anlamlarına gelir. Filozof ve doğa bilimci Amerikalı yazar Aldo Leopold, toprak kavramını sözlük anlamını da içerecek şekilde genişletir ve etikle bütünleşen yeni bir bakış açısı sunar. Leopold’a göre, geleneksel etik sistemlerde insanların birbirlerine karşı yükümlülükleri varken, henüz toprağa karşı sorumluluk duyulmasını gerektiren hiçbir etik bulunmaz. Etiğin kökeninde “birbirine karşılıklı olarak bağımlı bireylerin veya toplulukları iş birliği yolları geliştirme” eğilimleri olduğunu belirten yazar, bireyler ve gruplar arasında iş birliğinin toprak için de geçerli olmamasını eleştirir. Toprağı içindeki organik ve inorganik yapılarla bir topluluk kabul eden Leopold, bu topluluğun sınırlarını karaları, suları, bitki ve hayvanları, yani tüm toprağı kucaklayacak şekilde genişletir. İnsanın, toprağa etik sorumluluklar çerçevesinde yaklaşmasını gerekli ve zorunlu kılan (Özdağ, 2017) görüşler öne sürer. Özellikle Sanayi Devrimi’nden sonra hız kazanan, toprağı sömürü aracı olarak gören anlayışa; insanın doğaya müdahalelerinde insan-

merkezci yaklaşıma karşı çıkanların tarafındadır. Toprağı sadece endüstrinin önemli bir kaynağı ya da insanın mülkü değil, yaşamsal değerlerle birlikte insan soyunun devamını sağlayacak unsur kabul eder. Bu konuda Leopold “toprağı tahrip ediyoruz çünkü onu bize ait bir mülk olarak görüyoruz. Toprağı bizim de ait olduğumuz bir topluluk olarak görmeye başladığımızda onu sevgi ve saygıyla kullanmaya başlayabiliriz” (Leopold, 2013, s. XXVI) der. Böylece toprağa / çevreye / doğaya yaklaşırken onun da içsel / özsel değerleri bulunduğunu, insanın mülkiyetinde olmadığını vurgular. Ancak insanın kendini, konforunu önceleyen tavrı, doğaya kendi yaşamının devamlılığını sağlayan ekonomik güç ya da hiç tükenmeyen kaynakların sahibi gözüyle bakmasına, ona karşı etik ihlallerine sebep olur.

İnsanın, toprak topluluğunun organik ya da inorganik tüm unsurlarına yaklaşımdaki herhangi bir etik ihlal kendisinin de olumsuz yönde etkileneceği durumları başlatır. İnsanlığın ve medeniyetin gelişme seyrinde toprağın bir mülk olarak görülmesinin yolunu açan Sanayi Devrimi’ne kadarki üretim de doğa için olumsuz eylemlerde bulunulmasına rağmen onun kendini yenilemesine, kaybedilen kaynakların yerine gelmesine fırsat verir. Ancak bu süreçten sonra gelişen kapitalist anlayışa koşut biçimde gerçekleşen “kaynak kullanma yaklaşımları ve bunun paralelinde gelişen tüketim kalıpları insanın doğa üzerindeki olumsuz etkilerini alarm verici” (Tekeli ve Ataöv, 2017, s. 3) düzeye taşır. Doğaya yabancılaşmanın kökeninde yeryüzü / toprak etiğine aykırı davranmanın yattığını kabul eden bu anlayış, ekolojik sorunlara ekonomik açıdan yaklaşır. “Marx, insanlar ve doğa arasındaki ilişkiyi açıklarken endüstrileşmiş tarımın topraktan çektikleriyle toprağın gücünü düşürerek bir metabolik çatlak (rift) oluşturduğunu söyle[r] (...). John Bellamy Foster, Marx’ın metabolik çatlak kavramını köy-kent karşıtlığı açısından kullan[ır]. Günümüzde metabolik çatlak olarak köy-kent karşıtlığında kapitalizmin belirleyici” (Tekeli ve Ataöv, 2017, s. 173-174) yapısı üzerinde durur. Ekolojik problemlerin temelini ekonomik yapıya bağlayan bu anlayışa ek olarak sosyalistler de onlarla aynı fikirde olduklarını dile getirirler:

Ekolojik sorunlar kapitalizm öncesi döneme kadar uzanmaktaysa da bu tahribatın bir krize dönüşmesi ve hem alan olarak genişlemesi hem de derinleşmesi özellikle sanayi kapitalizmi ile geri döndürülemez bir hız ve yoğunluğa ulaşmıştır (Kovel & Löwy, 2001). Ekososyalistler kapitalizmin yarattığı insan sömürsünün yanında doğa sömürsünün önüne geçmek için kapitalizmi yeşillendirmek yerine onun yıkılması ve yeni bir ekonomik düzen oluşturulması gerektiği konusunda hemfikirdir. Yıkılan kapitalist sistem yerine de üretim ve tüketim ilişkilerinin mümkünse doğrudan demokratik bir karar verme süreci çerçevesinde ademi merkezi olarak örgütlenmiş yerel halk tarafından belirlendiği, metaların değişim değeri yerine kullanım değerlerinin ön planda olduğu, doğanın ve insanın sömürsü pahasına gerçekleşen büyümenin terk edildiği, doğanın yalnızca bir kaynak olarak görülmediği bir ekonomik sistem kurulmasını önermektedir (Kurt, 2020, s. 15).

Yeryüzünün tüketilecek bir unsur olarak görülmesini reddeden bu bakış açısına göre tüketim alışkanlıklarının yeniden düzenlenmesi esas alınarak insanın doğa üzerindeki hâkimiyetine son verilmelidir. Yeryüzündeki / toprak topluluğundaki tüm unsurların eşit haklara sahip olduğu düzende insan, topluluğun hükümdarı gibi davranmaktan vazgeçmelidir. Zira havanın, suyun, toprağın, ormanın, hayvanların haklarının dikkate alınmaması sadece havanın, suyun, toprağın kirlenmesi ile kalmaz, asit yağmurları, kuraklık, çölleşme, susuzluk, doğal afetler, biyolojik çeşitliliğin azalması ve yok olması şeklinde gelişen iklim krizine sebep olurken insanın sağlıklı şekilde idamesini tehdit eder. Söz konusu tehditlere karşı alınabilecek en iyi önlem ise çocukluktan itibaren doğa sevgisinin oluşturulması, diğer canlıların hakları ve insanların sorumlulukları konularında farkındalığın artırılmasıdır.

1. Yeryüzünü Tüketmek: Kentleşme, Betonlaşma ve Teknoloji

Betonlar Çiçek Açsa, Çitlembik Kız, Lise Aşkım, Lise Günlerim adlı kitapları bulunan Dilara Akıncı, *Betonlar Çiçek Açsa*'da yeryüzü etiğine uygun davranan insanlar aracılığıyla daha yaşanabilir bir dünyanın kodlarını farklı açılardan ele alır. On bölümden meydana gelen eserin ilk bölümü başkisi Dilara'nın evlerinin bahçesinde Saşa adında küçük bir uzaylıyla karşılaştığı; Saşa'nın, kendi gezegeni hakkında bilgi verdiği "Uzaylı Arkadaş"tır. İkinci bölüm Dilara'nın, annesi öldüğü için yalnız kalan dört yavru köpekten biri olan Safir ile dostluğunun anlatıldığı "Safir"dir. Bir grup çocuğun mahallede saklambaç oynamaları üzerine ailelerinin yasaklamış olduğu harabe eve saklanmalarıyla başlayan "Gizli Ev: 84" üçüncü bölümdür ve Dilara'nın geriye dönüşle hatırladığı çocukluk anıları; önceden oyun alanı olarak kullandıkları bahçeli evin beton bina alanı hâline gelişi aktarılır. Dördüncü bölüm olan "Uğur'lar Özgür Olmalı" da Dilara'nın Uğur adını verdiği saka kuşuyla olan dostluğu; kuşların kafeslerde değil gökyüzünde / doğada olmaları gerektiği vurgulanır. Beşinci bölüm "Yalın Ayak"ta başkisinin dedesinin köyünde annesi ve babası vefat eden, kendisine yalın ayak diye hitap edilen Elif'in, Dilara'nın ailesi tarafından evlatlık alınması üzerine Dilara'nın duyguları anlatılır. Altıncı bölüm "Noel Baba Ne Getirecek"te Dilara, yılbaşında gelen hediyeleri Noel Baba'nın değil ailesinin aldığını öğrenir. Yedinci bölüm "Cado"da ailesi iş gezisi sonucu evden ayrılmak zorunda kalan Dilara, Elif ve Murat'ın bakımının Cado adında bir dadiya bırakılması; bu dadının çocukları büyüleyici bir dünyaya götürmesi aktarılır. "Betonlar Çiçek Açsa" adlı sekizinci bölümde Dilara'nın ailesinin tatil için genelde gittikleri yerlerden ziyade Erzincan'ın Balkaya köyüne gidişleri, Dilara ve ailesinin yeşilin tonlarıyla ve doğal yaşama şahit olmaları aktarılır. Dokuzuncu bölüm "Sevgi Dolu Bir Yürek"te balıkçılıkla geçimlerini sağlayan bir köye tatile giden Dilara'nın doğayla ve hayvanlarla olan iletişimini, emekli bir öğretmenle tanışmasını konu edinir. Onuncu bölüm "Bir Okul Anısı"nda sınav süresi yetmediği için yarım kalan sorusunu, sınav bittikten sonra öğretmenler odasından gizlice sınav kâğıdını alıp tamamladığını hatırlayan Dilara'nın duygularına yer verilir.

"Uzaylı Arkadaş", "Betonlar Çiçek Açsa", "Gizli Ev: 84" adlı hikâyelerde yeryüzü etiğine aykırı davranan, daha fazla kazanma hırsıyla hareket eden insanların doğa ve yaşam üzerindeki olumsuz etkileri tematik düzleme taşınır.

"Uzaylı Arkadaş", Dilara adlı çocuğun, evinin bahçesinde Saşa adında küçük bir uzaylıyla karşılaşmasını ve onunla arkadaş oluşunu konu edinir. Arka planda iklim krizine de değinilen hikâyeye distopik bir görünüm arz eder. Çünkü "iklim krizini konuşmak, distopik bir yolculuğa çıkmak gibi[dir]. Geleceğin felaketlerinden kesitler sunmanın ötesinde gezegenimizin içine düştüğü, dönüşü olmayan, hâlihazırda yaşamaya başladığımız bir yolculuk[tur]" (Demirer, 2022, s. 122). Hikâyede, evrende dünya dışı varlıkların bulunduğu inanan Dilara, Şasa ile karşılaşınca onun neden Dünya'ya geldiğini merak eder. Saşa da kendi yaşadığı gezegende halkın hem doğanın haklarını ihlal etmesi hem de birbirleriyle sürekli savaşmaları sonucu gezegenin yaşanmaz hâle geldiğini, büyük çoğunluğun öldüğünü, arkadaşsız kaldığını ve kendine arkadaş aramak ve güzel bir gezegen olan dünyayı korumak hususunda insanları uyarmak için geldiğini anlatır:

"Bende başka gezegenlerde yaşayanlar olduğuna inanıyordum, ama ne yazık ki benden başka hiç kimse buna inanmıyor. Peki, ama neden bir arkadaş bulmak için evinden bu kadar uzaklara geldin Şasa?"

"Çünkü artık bizim gezegenimizde fazla çocuk kalmadı." Dedi ve gözlerinden yaşlar süzölmeye başladı.

“Neden hiç çocuk yok?”

“Çünkü bizim halkımız ellerindeki güzelliklerin değerini hiç bilemedi... yaşayabilecekleri binalar yapmak için doğayı yok etiler acımasızca. Her şeyin biraz daha fazlasını sahip olmak için birbiriyle kavga ettiler, savaştılar. Savaşlar hiç bitmedi gezegenimizde. Anneler babalar ve çocuklar öldü... yıllarca sürdü bu kavga... sonunda halkımızın çoğu savaşta ölünce artık savaşacak fazla kimse olmadığından silahlar sustu. Fakat bu kavgaların ardından artık gezegenimizde güzel olan hiçbir şeyin kalmadığını da gördük. Ormanlar yanmış, hava, denizler ve göller kirlenmişti. Yaşamayı başaran halkımızı araştırmacı olan babam ve yer altında deneyler için kurduğu kente götürdü ve orada nasıl yaşayabileceklerini öğretti. İşte evimden bu kadar uzaklara; güzel bir gezegende yaşayan insanları uyarmak ve bir arkadaş kazanmak için geldim. Gelecek nesillere daha güzel bir ortam bırakmalısınız. Yoksa sizde bir gün güneşe, rüzgâra hasret bizim gibi yer altında yaşamak zorunda kalabilirsiniz” (Akıncı, 2013, s. 13-14).

Hikâyede beton binalar yapmak yani insanların kendi küçük evlerini inşa etmek için büyük evi olan gezegeni tahrip etmesi, daha fazla kazanma hırsı nedeniyle çıkan savaşlar ve tüketilen doğal kaynaklarla yeryüzü etiğine aykırı davranışlar ön plana çıkar. Yaşanabilecek alanın kalmamasını “yaşayabilecekleri binalar yapmak için doğayı yok ettiler acımasızca. Her şeyin biraz daha fazlasına sahip olmak için birbiriyle kavga ettiler, savaştılar. Savaşlar hiç bitmedi gezegenimizde” ifadeleriyle dile getiren Şasa, binaların yapısında kullanılan betonun hem toprak topluluğunun diğer üyelerinin çeşitliliğine hem de yeşil alanların azalmasına yol açtığını vurgular. Büyük evin / dünyanın zarar görmesi neticesinde gezegende yaşanacak alan kalmadığından yeraltında hayatlarını devam ettiren halkın durumu yaşayan ölüleri hatırlatır. Çünkü barınma, insanın biyolojik ve fiziksel açıdan temel ihtiyaçlarından biridir. Ancak bu ihtiyacın karşılanması Leopold’un bakış açısıyla doğa üzerinde hâkimiyet kurarak değil onun bir parçası olduğu daima hatırlanarak gerçekleştirilmelidir. “Uzunca bir süredir gezegenimizin vermekte olduğu, hiç de hayra yorulmayacak sinyaller karşısında kaygı duyan ve ‘bios’un geleceği üzerine giderek umudunu yitiren çevrelerde dolaşıma girmiş bir kavram” (Özbudun, 2022, s. 39) olan antroposen yaklaşımla insan, kendini önceleyerek doğayı “acımasızca” yok eder. Çevreyi / doğayı insanın hizmetinde gören anlayışla davranır. Bu ise onun toprak topluluğunun diğer üyeleriyle barış içinde yaşamaktaki başarısızlığının sonucudur.

İnsanın yeryüzüyle / toprakla ilk etkileşiminde, onun bir parçası olduğunu kabullenir. Ancak zamanla makinelerin gücünün kullanılmasının verdiği güvenle dünya üzerindeki organizmalardan biri değil de ekosistemin diğer unsurlarının hâkimi gibi davranır. Ekosistem içinde kendi konfor alanını genişletme, doğayı istediği gibi şekillendirme dürtüsüyle hareket eder. Böylece doğa ile bağına sadece ondan faydalanma dolayımında kurmaya başlayan insan, ondan kopuşunu / doğaya yabancılaşmasını da hızlandırarak yeryüzü / toprak etiğine aykırı davranışlarını arttırır. Bu bağlamda “teknoloji ile ulaşılan güç ve bilgi yoğunluğunda insanlık kendi yaşam alanını ve kendisini tamamen yok edecek” (Bookchin, 2013, s. 46) fikri güçlenir. Çünkü teknolojik araçlar insanlığın konfor alanlarının genişlemesinde önemli rol oynamasına ek olarak kapitalist sistemin yayılmasında da etkindir. Çünkü “Kapitalizm yeni teknolojiler yaratmakla kalma[z]; aynı zamanda atölyeler fabrikalar, dev imalathaneler ve endüstriyel ve ticari kompleksler gibi büyük çeşitlilik gösteren ekonomik ve toplumsal yapılar da oluştur[ur]” (Bookchin, 2013, s. 81). Yenileşmenin temsili niteliğindeki teknoloji, konforlu yaşamın beraberinde ülkeler arasındaki silahlanmada da etkin rol oynar. Fakat bu ilerleme “Uzaylı Arkadaş” hikâyesinde olduğu gibi hem insanlığı hem de doğayı tehdit eden unsurlar içerir.

“Nükleer savaşı izleyen süreçte oluşan yeni koşullar sonucunda, dünyadaki türlerin yarısının nesilleri tükenbil[ir]” (Akyüz, 2022, s. 208). Nükleer savaşlarda kullanılan nükleer enerji ortaya çıktığı sürede zararlı etkiler bırakmaz; yüksek dozda radyasyona maruz bırakılan canlılarda hastalıklara ve anomalilere de sebep olur. Bunun sebepleri arasında “radyoaktif atık prosesleri veya nükleer kazalar sonucu hava, toprak ve su aracılığıyla yayılan yüksek radyasyon düzeyleri” (Akyüz, 2022, s. 202) yer alır. Nükleer silah kullanımı ekosistem üzerinde bıraktığı kalıcı hasarlar bu hikâyede savaşlara bağlı olarak insan popülasyonunun azalması, ormanların yanması, hava, deniz ve göllerin kirlenmesi şeklinde metne aktarılır. “Her şeyin biraz daha fazlasına sahip olmak için” (Akıncı, 2013, s. 13-14) kavga eden insanlığın güneşe, rüzgâra hasret yaşamak zorunda kalmakla cezalandırılacağı bildirilir. Daha fazla kâr elde edebilmek için toprağı ve toprak topluluğunu özel mülkü olarak gören insan silahlanarak, savaşların başlamasına yol açarak da çevre kirliliğine ayrıca sebep olur. “Yeryüzündeki yaşamı koruyamadıkları; barışı, sevgiyi, adaleti savunamadıkları, doğayı kendi başına bir değer olarak görmedikleri” (Öksüz Güneş, Eliuz ve Küçükosman, 2023, s. 309) takdirde insanın doğaya verdiği zarardan en çok etkilenen ögenin yine insandır. Bu durumu aktaran “Uzaylı Arkadaş” metninde, yeryüzü etiğine uygun davranmamaktan kaynaklanan sonuçlar özellikle çocuklar üzerinden vurgulanır.

Teknoloji sadece olumsuz göndermeleri olan bir alan değildir. Kişiler, özlerinden yani doğadan kopmadan çağın gerektirdiği bilgi ile donanarak gelişimini tamamlar, kendini keşfeder. Ancak kentleşmeyle / betonlaşmayla beraber insanlar doğayla daha az temas eder, doğayı tanıma ve onunla simbiyotik ilişki kurabilme açısından başarısız olurlarsa kendilerini keşfetme süreçlerinde de başarısız olurlar. Kentleşme, gelişme ve kalkınma adı altında atılan adımlar doğanın kendi iç dinamiğindeki çeşitliliği, yaratıcılığı yok ederek tekdüze bir dünya kurar. Yerleşim yerlerinde olduğu gibi insanların dinlenmek için tercih ettikleri mekânlar da aynışmaya başlar. Özellikle kentin kalabalığı, gürültüsü ve beton yığınlarından oluşan yapılaşmasından uzaklaşmak isteyen insan, doğa ile bütünleşen tatil yerleri arar. Ancak doğal alanlara otellerin yapılması ve ilgili mekânların tercih edilirliliğinin artmasıyla birlikte o yerlerin de nüfusu artar, doğal alan bozulur. Kentlerin birbirine benzeyen yapısı tatil mekânlarına yansımaya başlar. Bu da çocukların / yeni neslin tatil / dinlenme anlayışını etkiler. Onlarda doğal köylerden ziyade yapay şekilde kurulmuş tatil köyü algısı gelişir. Bu durum “Betonlar Çiçek Açsa” hikâyesinde Dilara’nın babasının arkadaşının Erzincan’da bulunan köyüne / doğal mekâna yapılan yolculukta şu şekilde dile getirilir:

Murat gideceğimiz yerle İstanbul arasının 1100 kilometre olduğunu ve en azından on dört saatimizin yolda geçeceğini söylediğinde canım sıkıldı. Ancak uzun yolculuklarda en iyi arkadaşım her zaman kitaplar olmuştur. Arabanın arka koltuğuna rahatça yerleşerek kitabımı açtım. Arada bir de başımı kaldırıyor hızla geçtiğimiz şehirleri görmeye çalışıyordum. Genelde bütün tatillerimizi denize yakın bir yerlerde geçirirdik, ama Anadolu’nun içlerine doğru ilerledikçe gördüğüm güzellikler beni adeta büyüledi. Yol boyunca uzanan çaylar dereler bir süre sonra dağların ardında kayboluyor sonra ani bir dönemeçle karşımıza çıkıveriyordu. Bolu dağlarından geçerken ciğerlerim çam ağaçlarından yayılan reçine kokusuyla doldu. Derin bir ohhh çekmekten kendimi alamadım (Akıncı, 2013, s. 92).

Kentin, insanı çevreleyen binaları arasında doğadan uzaklaşan insan onun bir parçası olduğu gerçeğini unuttur. Bu hikâyede kentten yapay dinlenme / tatil / doğa alanlarına yapılan yolculuklar çocukta hiçbir heyecan uyandırmaz; kendini çevreden soyutlayarak kitapların dünyasında aradığı yeni dünyaya iter. Ancak kentten köye / doğala yapılan yolculukta çocuklar

çevre ile bütünleşir, onu tanımaya çalışır. Metinde, doğanın üretkenliği karşısında insanın yaşadığı iç huzur, yeryüzüne / toprak topluluğuna yabancılaşmayan Dilara özelinde aktarılır. Dilara'nın, köy halkından olan Altun Teyze ile yaptığı konuşma ve duyguları bu bağlamda önemlidir:

“Hoş geldin, bakalım köyümüzü sevecek misin?” dedi.

Gülerek cevap verdim. ‘Eğer hayvanlar varsa, köpekler, atlar, kuzular varsa, bir de orman varsa ben neresi olursa olsun sıkılmam, severim.’

Derin derin nefes aldım. Bu köye henüz yaz gelmemiş, baharın ilk güneşi daha kışın soğuşunu yok edememişti. Yerler ıslaktı, anlaşılan dün gece biz uykudayken çok yağmur yağmıştı. Mis gibi toprak kokusunu duyabiliyordum. Biraz üşüdüğümü hissettim. Ama bu hoşuma gitti.

Burada her şey tazeydi, karşımda oturan yaşlı kadın içtenlikle gülümsüyordu. İçtiğim süt, karşı dağlardaki ağaçların yeşili, her şey güzeldi. İşte sonunda istediğim gibi yeşillikler içinde bir yere kavuşabilmişim. İşte bütün orman, köyün dört bir yanını kucaklayan dağlar benimdi. İstediyim kadar coşabilirdim artık (Akıncı, 2013, s. 95).

Köylerde doğa, insan yaşayışı üzerinde; kentte ise insan, doğa üzerinde etkiye sahiptir. Kırsal kesimlerde güneşin doğmasıyla başlayan hayat, batmasıyla sakinleşir ya da durur. İnsan doğanın düzenine ve işleyişine göre kendi biyolojik saatini ayarlar. Bu mekânlarda doğanın / hayvanların sesi uyarıcı ve uyandırıcı işleve sahipken kentlerde bunların yerini elektrikle, pille çalışan çalar saatler ya da diğer teknolojik aletler alır. Erzincan'ın Balkaya köyüne giden Dilara, akşam saatinde köyde hiçbir ışığın yanmadığını görüp şaşırınca babası açıklama yapar:

Köylerde herkes erken yatar, erken kalkar... Zaten havası öyle temizdir ki, sabah güneş doğup da horozlar ötmeye başlayınca uyuyamazsın (Akıncı, 2013, s. 94).

Hikâyede kent ile kır arasındaki farklardan biri olarak doğanın iç dinamiğinden / hayvanlardan yararlanılmasına dikkat çekilmesinin yanı sıra yakın gelecekte enerji kaynakları ile ilgili yaşanabilecek sorunlara da değinilir. Enerji kullanımını doğadan karşılayan köy yaşamında sürdürülebilir enerjinin döngü hâlinde olduğu, doğanın enerjisinin yine doğaya aktarılması gerekliliği üzerinde durulur. Çünkü “küresel ve ulusal düzeyde nüfus artışı, sanayileşme, insanların refah seviyesinin yükselmesi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak her geçen gün enerji talebi art[ar]. Artan enerji ihtiyacı dünyanın kısıtlı kaynaklarıyla karşılan[ır], enerji üretimi ve tüketimi arasındaki açık hızla büyü[r]” (Akyüz, 2022, s. 103). Bu durumun en aza indirilebilmesi için çocukların / gelecek neslin bilincine doğa sevgisinin / tabiatı korumanın önemini yerleştirilmesi önemlidir. Dolayısıyla güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, biokütle enerjisi, jeotermal enerji, hidroelektrik enerji, hidrojen enerjisi ve dalga enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının devamlılığını sağlamak ya da bir enerjinin farklı alanlarda kullanılabilmesini yaygınlaştırmak gerekir.

Dilara'nın gittiği Balkaya köyünün adı hakkında bir efsane anlatılır. Efsaneye göre köyün ortasından geçen çayın suyu sivri bir kayadan aşağı dökülür. Çok eskiden o kayanın yarıklarına arılar yuva yapmıştır ve yarıklar bal ile doldukça suya karışır akar, suyun tadına lezzet katarmış (Akıncı, 2013). Konuk oldukları evde yaşayan Bayram Amca, o kayayı göstermek için çocukları su kaynağına doğru götürür. Yolda / dağda Murat ve Dilara'nın çeşmeye benzettiği bir kurun görürler. Bayram Amca onlara kurunun ne olduğu ve ne amaçla kullandıkları hakkında bilgi verir:

“Evet, çeşmeye benziyor. Ama bu kaynaklardan gelen sudur ve kurunlarda musluk yoktur. Su her zaman buz gibi akar.”

*“Biz İstanbul’da susuzluk çekiyoruz. Yazık değil mi, buralarda su boşuna akıyor.”
Dedim.*

“Boşuna akar mı hiç.” Dedi. “Bak akan suları bahçelere bağlayan küçük su kanalları var, bu suyla da bahçelerimizi suluyoruz. Su köylerde özellikle de Anadolu köylerinde çok değerlidir. Çünkü yazın çaylar, dereler kurur” (Akıncı, 2013, s. 101).

Yeryüzüne çıkan suyun değerlendirilerek özellikle hayvanların su içmesi için düzenlenen kurundan bahsedilirken Dilara ve Murat, İstanbul’da / kentte yaşanan su sıkıntısına, suyun boşuna harcanmamasına dikkat çekerler. *“Biz İstanbul’da susuzluk çekiyoruz. Yazık değil mi, buralarda su boşuna akıyor”* (Akıncı, 2013, s. 101) cümleleri suyu bir enerji kaynağı olarak kodlayan çocukların iklim ve su krizi hakkında bilinçli olduğuna işaret eder. Çünkü doğa kendini yenileyebilen bir yapıya sahip olsa da kendi gücü sınırlıdır ve yenilenebilen enerji kaynaklarının ömrü sınırsız değildir. Bu nedenle doğanın kendini yenileyemeyecek şekilde kaynaklarının tüketilmemesi, ona kendini yenileme fırsatının verilmesi gereklidir. Kırsalda yeryüzünün kendini yenilemesi ve yeryüzündeki topluluğun / toprak topluluğunun birbirini beslemesi normal bir süreçtir. Ancak kentte kaynaklar kendileri ile sınırlı görüldüğü için çocuklar suyun boşuna aktığını düşünürler. Bayram Amca kuruyan bahçeleri, çayları, dereleri beslediğini yani suyun doğal döngüsünün devamlı kılındığını anlatır. Kentlerde özellikle betonlaşmanın etkisiyle suyun bozulan döngüsünün çocukların algı dünyalarını da etkilediği görülür. Dilara ve Murat’ın bakış açıları kentin imkânları ekseninde geliştiğinden kırdaki döngüyü bilmezler. Bu nedenle de doğanın içsel değerlerine ve toprak topluluğunun tüm üyelerine aynı etik kurallar çerçevesinde davranılmayan kent yaşamındaki tedirginliklerini dışa vururlar. Metin içerisinde açıkça belirtilmese de çocukların hava, su, besin kaynakları gibi unsurlar bakımından İstanbul / kent ile Balkaya köyünü / kıyı karşılaştırmaları arka planda sanayileşme ile birlikte kent hayatındaki enerji krizini, çevre kirliliğini, iklim değişikliğini gündeme getirir. Çocukların suyun boşa akması ile ilgili endişeleri de kentteki enerji kaynaklarının kırsal kesimlere oranla daha fazla tükenmesi ve bu nedenle iklim değişikliğine, kuraklığa karşı önlem alma, çevreyi koruma projelerinin daha erken başlamasından kaynaklanır.

Köye gittikleri günden beri tablet, bilgisayar, televizyon, telefon gibi teknolojik aletlerin insanı sanal bir dünyaya bağlayıp gerçeklikten uzaklaştıran etkisinden kurtulan Dilara, yeşil rengini o köyde gördüğünü belirtir:

Buralarda İstanbul’da hiç görmediğim bir şeyi görmüştüm. Yeşil rengini.

Bahar buralara geliyordu demek ki. İstanbul’da beton yığınlarının arasına bahar nasıl gelebilirdi ki? Çocuklar yeşili betonların arasında nasıl görebilirlerdi. O yüksek binaların arasında neredeyse gökyüzünü bile göremez hale gelmiştik (Akıncı, 2013, s. 103-104).

İstanbul’a dönmek üzere yola çıkan Dilara, köyden ayrılmadan önce dilek ağacına bir bez bağlayarak kentlerdeki beton yığınlarının arasında çiçekler açmasını diler:

Keşke betonlar çiçek açsa ya da herkes şehirlerdeki asfaltları delip birer ağaç dikiverse. Ve biz çocuklar yeşili görerek tanıyarak büyüsek... bir çare bulsalar ya da betonlar çiçek açsa (Akıncı, 2013, s. 104).

Kente betondan yapılmış kaleler arasında yaşamak zorunda kalan insanın çocukluktan beri özlemine duyduğu “yeşil”, Dilara’nın dileğinde yer alır. Bu, beton binalardan gökyüzünü göremeden büyüyen nesillerin dilek ağaçlarına sığınmasındaki çaresizliğin göstergesidir. Benzer durum “Gizli Ev: 84” başlıklı hikâyede de görülür. Evde buldukları renkli boyaların adedi olan 84’ü gizli eve ekleyerek kendilerine bir alan yaratırlar. Kitabın üçüncü bölümü olan “Gizli Ev: 84” Dilara’nın geçmişi hatırlaması ile şekillenir. Hikâye, kendisinin de aralarında bulunduğu bir grup çocuğun mahallede saklambaç oynamaları üzerine ailelerinin girmelerini yasakladığı harabe eve saklanmalarıyla başlar. Çocuklar önceleri eve girmekte tereddüt etseler de zamanla orası onlar için oyun alanına dönüşür. Ancak, ev sahibinin burayı yıkıp yerine yenisini yapma kararıyla birlikte çocukların oyun alanı artık beton bina hâline gelir. Daha rahat bir yaşam elde edebilmek için bahçeli, yeşili bol evlerin yerine betondan binaların tercih edilmesi çocukları da doğaya yabancılaştıran etmen hâline gelir. Çünkü yıkılan evlerin yerini gösterişli binalar alırken çocukların mutlu oldukları mütevazı, doğa ile iç içe olan evler de onların anılarında kısa süreliğine yaşadıkları kaybolur. Bir ağaç gölgesine kilim serip oynayan; erik, ayva gibi meyve ağaçlarını tanıyan; “yüzü gökyüzüne dönük” (Akıncı, 2013, s. 33) çocuklar da beton binaların yükselmesiyle birlikte “bir dostu, bir anıyı ve hatta çocukluğunu” (Akıncı, 2013, s. 40) kaybeder.

2. Yeryüzünü Paylaşmak: Yeryüzü Etiğinde Hayvanlar

Yeryüzü etiği, toprak üzerinde yaşayan tüm canlıları eşitleyen, birbirine karşı etik sorumluluklar yükleyen kavramlardır. Ancak insan hâkimi olduğunu düşündüğü evrende yeryüzü etiğine aykırı davranışlarda bulunabilir. Kadim zamanlarda beslenme, korunma gibi faaliyetlerle başlayan avcılık edimi de zamanla insanın diğer varlıklara karşı etik ihlallerinden biri hâline gelir. Çünkü doğayla iletişimde “insanı merkeze alan anlayışta her şeyin ölçüsü insandır. (...) Bu anlayışa göre insanın dışındaki tüm dünya doğal kaynaklarıyla, bitki ve hayvan popülasyonu ile insanın hayattaki her türlü amacına hizmet eden bir araç olarak görülür” (Kaya, 2019, s. 8). Bu da insanı her türlü ihtiyaç durumunda doğayı kullanmaya sevk eder. Ancak bu anlayışın aksine doğayı merkeze alan yaklaşımda insanın “doğanın unsurlarını istediği gibi kullanmaya hiç bir hakkı yoktur; Leopold’un deyimiyle, onun yeni rolü biyotik topluluğun ‘sade bir üyesi’ olmaktır” (Özdağ, 2017, s. 21). Bu bakış açısında bitkilerin, hayvanların, suların, taşların ve benzeri toprak topluluğunun tüm üyelerinin yaşam ve idame hakkı vardır, insanlar ve diğer varlıklar uyum içinde yaşamak zorundadırlar.

Betonlar Çiçek Açsa başlıklı kitapta “Safir”, “Gizli Ev: 84”, “Uğur’lar Özgür Olmalı”, “Yalın Ayak”, “Betonlar Çiçek Açsa” hikâyelerinde hayvanlar Dilara’nın yakın dostlarıdır ve bu çocuk onları toprak topluluğunun parçası kabul eder. Onlarla duygusal bağı karşılıklı olduğundan köpekler ya da diğer hayvanlar tarafından zarar görmez. “Safir”de Safir en yakın dostudur, “Gizli Ev: 84”te “yaralı hayvanları tedavi etmek için mahallenin bütün çocuklarını toplar, bir hastane kurar” (Akıncı, 2013, s. 32), annesinin ecza dolabındaki malzemeleri kullanır. Hayvanların insanı eğlemek ya da eğlendirmek için kafeslere veya evlere hapsedilmesinin yanlışlığının aktarıldığı “Uğurlar Özgür Olmalı”da Uğur adını verdiği saka kuşlarını kışın besler yazın doğal ortamlarına bırakır, sokak kedilerini ve köpeklerini besler. “Yalın Ayak”ta köye dedesi ve babaannesinin yanına giden Dilara “minicik kuzuları, oğlakları” (Akıncı, 2013, s. 51) sevmek ister. “Betonlar Çiçek Açsa”da Dilara’nın konuk olduğu ev sahibi Altun Teyze köylerini sevip sevmeyeceğini sorunca “eğer hayvanlar varsa, köpekler, atlar, kuzular varsa, bir de orman varsa ben neresi olursa olsun sıkılmam, severim” (Akıncı, 2013, s. 95) cevabını verir. Keçiler, kuşlar ve oğlaklarla oynar. Hayvanları korku unsuru olarak

görmekten ziyade onları yaşamın bir parçası kabul eden yaklaşımı söz konusudur. Hayvanları sadece insanlara çeşitli şekillerde fayda sağlayan varlıklar olarak değil doğada insan kadar yer tutan ve toprak topluluğunun bir parçası kabul eden; faydacılıktan arınmış bir tavır sergiler. Hikâyelerde Aldo Leopold'un Toprak Etiği anlayışında insanı ekosistemin sade bir üyesi kabul eden yaklaşımına paralel olarak onun toprak topluluğunun bir parçası olan hayvanlara hiyerarşik üstünlüğü olmadığı vurgulanır.

İkinci hikâye olan “Safir”de toprak topluluğunun bir üyesi olan hayvanlara dikkat çekilir. Annesi öldüğü için yalnız kalan dört yavru köpekten biri olan Safir ile başkışı Dilara arasındaki dostluk, Dilara'nın ablasının yavru köpeği eve getirmesiyle başlar. “Çok iri bir kurt köpeğinin sırtına atlamış küçücük bir kız çocuğunu görenler hayretler içinde kalırlar” (Akıncı, 2013, s. 22), köpeğin küçük kıza zarar vereceğini düşünürler. Ancak o, Dilara'yı her türlü tehlikeden koruyan en yakın arkadaşı olur. Komşuları Selahattin Bey'in kendisini kızdırmak için yaptığı şakalardan sıkılan Dilara, Safir'den yardım isteyince köpek, Selahattin Bey'e saldırır. Safir'in saldırması komşuyu sinirlendirse de Dilara'nın kendini güvende hissetmesine yol açar. Dilara'nın “Safir sayesinde hiç hırsızlık olayı olmuyordu sokağımızda. Selahattin Bey arabasını rahat rahat park edip gidebiliyorsa bu Safir sayesindeydi” (Akıncı, 2013, s. 24) sözlerinden köpeğin sadece kendisinin değil tüm sokak halkının kendini güvende hissetmesini sağladığı anlaşılır. Ancak Safir, mahalledeki bazı çocukların belediyenin sokak köpeklerini zehirlemek için attığı kemikleri kendisine yedirmeleri sonucunda zehirlenir. Ev halkı ona yoğurt yedirerek zehri atmasına yardımcı olur; veterinerine götürür. Veterinerin yaptığı iğne sayesinde hemen ölmese de kalbi zayıflayan Safir, daha fazla acı çekmemesi için uyutulur. İnsanlar ve hayvanlar arasında kurulan bağın aktarıldığı metinde insanın doğanın bir parçası olan hayvana / Safir'e yaklaşırken kendini merkeze koymadan hareket etmesi hâlinde onlarla sağlıklı iletişim kurabileceği mesajı verilir ve bu iletişimin doğadan kopuşunu tamamlamamış çocukların bilincinde daha kuvvetli olacağı belirtilir:

Şimdi yıllar sonra bakıyorum da, çevremdeki çok az insan, hayvanların dostluğunun değerini anlayabiliyor. Belki de hayvanlarla dost olmayı başarabilmek için çocuk olmak gerekiyor (Akıncı, 2013, s. 20).

Safir başlıklı hikâyede Safir'in Dilara'yı rahatsız eden komşuya saldırması hayvanların insanlara karşı tutumunu, insanın hayvana olan tutumunun belirlediği görülür. Dokuzuncu bölüm olan “Sevgi Dolu Bir Yürek”te Dilara bir kuyuya düşer ve akşama kadar onu bulamazlar. Ancak kasabada herkese korku saçan, yalnız yaşayan emekli öğretmenin / Tahsin Reis'in Canavar adındaki köpeği, kıyafetlerini koklayarak Dilara'yı bulur, onu kurtarırlar.

Kitabın dördüncü bölümü “Uğur’lar Özgür Olmalı”da Dilara'nın Uğur adını verdiği saka kuşları ile olan dostluğu anlatılır. Öykü zamanında Dilara, eve aldığı bir saka kuşunu üç gün sonra doğaya salar. Bunun sebebini de “dışarda ötüşen kuşları duydukça kendini paralarcasına kafesin tellerine attığını fark edince kendimi suçlu hissettim” (Akıncı, 2013, s. 43) diyerek açıklar. Sesler, ona çocukluğundaki saka kuşunu [Uğur'u], babasının kış boyunca beslediği Uğur'u yaz gelince kafesten çıkarmasını söyleyişini ve onu özgür bırakışını hatırlatır:

“Bak, Dilara dedi. “Bazı kuşlar sadece kafeslerinde yaşar, Kanaryalar ve muhabbet kuşları gibi. Bazıları da doğaya aittir. Sakalar özgür olmalı sen hasta olduğun zamanlarda dışarı çıkıp arkadaşlarıyla oynayamıyor, onları camın önünde oturup nasıl özlemle seyrediyorsan, şuan da Uğur da dışarıda özgürce uçan kuşları öyle özlemle seyrediyor. İnanmazsan, bir bak” (Akıncı, 2013, s. 47).

Hikâyede, insanların, hayvanları ait oldukları yerden koparıp kendi egemenlikleri altına alma istekleri eleştirilir. Evcilleştirme yoluyla bakımı üstlenilen canlıların kendilerine özel içsel değerleri olduğunun unutulmaması ve onların ait oldukları habitatlarda yaşama haklarına saygı gösterilmesi gerekliliği vurgulanır. Dilara da babası ile konuştuğu günden sonra her yıl alıp Uğur adını verdiği saka kuşlarını, bahar mevsiminde doğaya / ait oldukları eve bırakır. Çünkü yeryüzü etiğine uygun bir davranan Dilara “haycan topluluklarının daha az işlevi, kuralı ve yasası olduğu, hatta eğitimleri de olmadığı halde gayet bilgece bir düzeni” (Montaigne, 2022, s. 72) devam ettirdiklerinin farkındadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde John Muir’in yeryüzü / toprak topluluğu ile ilgili düşünceleri önem arz eder. Muir, “1867 yılında not defterine, hayvanlarda bireysel özelliklerin ve zekânın sağlıklı bir şekilde araştırılmasına en büyük engellerden birinin insanların tahammül edilmez kibri olduğunu; insanların bencilliğinin onları yaradılışın tek hâkimi yaparak hayvanların bizim can dostlarımız ve ölümlü arkadaşlarımız olduklarını bir türlü göremediklerini yaz[ar]” (aktaran Özdağ, 2017, s. 69). Hayvanlar ve insanlar arasındaki iletişimde insanı önceleyen yanın insanın efendilik merakından kaynaklandığını belirten Muir, diğer canlıların kendi ortamlarında yaşamlarını idame haklarıyla birlikte hayvanların dostluklarına da vurgu yapar.

3. Sonuç

Yeryüzü etiği ekosistemdeki insanlar, bitkiler, hayvanlar, canlı-cansız tüm unsurların yaşamını idame konusunda eşit hakkının olduğunu ileri süren bir anlayıştır. Bu anlayışta yeryüzünü / toprağı kendine ait bir mülkiyet gibi gören insanın, kendi hemcinslerine karşı sorumluluklarının, etik yaklaşımlarının toprağın diğer üyeleri için de geçerli olduğu söz konudur. Toprağı sadece insanın konforuna hizmet eden araç şeklinde gören insan-merkezci bakış açısından uzaklaşılır, yeryüzünün kendine ait içsel değeri bulunduğu kabul edilir ve onu bir sömürü aracı olmaktan çıkarılır.

Yeryüzüne, sadece ondan fayda sağlamak amacıyla yaklaşılırsa, toprak topluluğu arasındaki ilişkiler ağı insan eliyle bozulursa yeryüzü de çeşitli şekillerde insana karşılık verecektir. Ormanların yok edilmesi, havanın, suyun, toprağın kirletilmesi, kentleşme adı altında betonlaşmanın artması iklim sorunlarına, su sorunlarının yaşanmasına sebep olur. İnsanın daha fazla kazanç elde etmek için birbirleriyle savaşması hem insan soyunun hem de diğer türlerin varlıklarını tehlikeye atar. Bu sonuçların en aza indirilmesi için geleceğin yetişkinleri ve toprak topluluğunun sakinleri olan çocukların bilinçlendirilmesi önem arz eder. İnsanın yeryüzüne, kendi hemcinslerine karşı sorumlulukları çerçevesinde ve etik kurallara uygun davranış kalıpları erken yaşlarda kazandırılmalıdır.

Dilara Akıncı’nın *Betonlar Çiçek Açsa* başlıklı kitabında insanın yeryüzünün kendi dışındaki unsurlarını ötekileştirmeden ve ondan beslenerek, onunla uyum içinde yaşama gerekliliği konu edinilir. “Uzaylı Arkadaş”, “Betonlar Çiçek Açsa”, “Gizli Ev: 84” adlı hikâyelerde kendini önceleyen insanın yeryüzünün diğer unsurlarının haklarını ihlali ile yaşanan savaşlar, yok olma, ölüm, iklim krizi, su kıtlığı gibi insan yaşamını tehdit eden durumlar yaşanır. “Uzaylı Arkadaş”ta eyleyen konumunda bulunan ve insan topluluğunun yansıması şeklinde yer alan uzaylılar, daha fazla kazanma hırsıyla birbirleriyle savaşır, gezegenlerindeki ormanların yanmasına, havanın, denizlerin ve göllerin kirlenmesine sebep olan etik ihlalde bulunurlar. Bundan başlarda kendileri kâr elde ederken gezegenin diğer unsurları olumsuz etkilenir. Sonuçta ise Şasa’nın soyu tükenme tehlikesi geçirir, yaşayanlar ise yer altında yaşamak zorunda kalırlar. “Betonlar Çiçek Açsa”da İstanbul ile Balkaya köyü karşılaştırılırken arka planda sanayileşme, kent hayatındaki enerji krizi, iklim değişikliği, betonlaşma gündeme

getirilir. “Gizli Ev: 84”te de beton yığımları arasında yaşamak zorunda kalan insanın doğaya yabancılaşması aktarılır. *Betonlar Çiçek Açsa* kitabında dikkat çekilen bir husus da yeryüzünün birer üyesi olan hayvanlardır. “Safir”, “Gizli Ev: 84”, “Uğur’lar Özgür Olmalı”, “Yalın Ayak”, “Betonlar Çiçek Açsa” hikâyelerinde hayvanlara toprak topluluğunun bir parçası olduğu kabul edilerek yaklaşılır. Onların yeryüzündeki hakları dile getirilir. Yeryüzü topluluğunun varlığı idamesi için, oranın insanın özel mülkiyeti altında olmadığı vurgulanır.

Kaynaklar

- Akıncı, D. (2013). *Betonlar çiçek açsa*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Akyüz, E. (2022). *İklim krizi ve enerji*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Bookchin, M. (2013). *Toplumsal ekoloji ve komünalizm*. İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Demirer, T. (2022). Malumun ilamı: kapitalizm –doğayı da- yıkıp, yok eder içinde *Siyasi Ekoloji* (Derleyen: Hakan Yurdanur). Ankara: İmge Kitapevi.
- Kaya, R. (2019). *Ekolojik kriz: Derin ekoloji ve toplumsal ekoloji görüşleri ve eleştirileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, M. (2020). *Ekolojik, bir toplumun imkânı üzerine düşünmek: derin ekoloji ve toplumsal ekoloji*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Leopold, A. (2013). *Bir kum yöresi almanağı*. (Çeviren: Ufuk Özdağ). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Montaigne, M. (2022). *Hayvanlara övgü* (Çeviren: Ebru Erbaş). İstanbul: Can Yayınları.
- Öksüz Güneş, E., Eliuz, Ü. ve Küçükosman, A. (2023). İnsan kalan’ların gizi: Parbat dağı’nın esrarı romanında yapı ve izlek içinde *Cumhuriyet Dönemi Roman Okumaları-III*. (Editörler: Ülkü Eliuz, Elif Öksüz Güneş, Burak Armağan, Emrah Seferoğlu). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özbudun, S. (2022). Sömürgecilik ve yeryüzünün talanı içinde *Siyasi Ekoloji* (Derleyen: Hakan Yurdanur), Ankara: İmge Kitapevi.
- Özdağ, U. (2017). *Edebiyat ve toprak etiği*. Ankara: Ürün Yayınları.
- TDK, (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekeli İ. ve Ataöv, A. (2017). *Sürdürülebilir toplum ve yapılı çevre stratejiler yelpazesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Extended Abstract

The process that started with industrialization caused human beings to increase their sovereignty over other beings on earth and to perceive nature as an element that only benefits them. Urbanization, which develops in parallel with industrialization and technology, increases the quality of life of human beings on the one hand and alienates them from nature on the other. The structure of the natural chain is disrupted as people act to increase their comfort and earn more in the capitalist system. This prepares the irreversible destruction of nature, which is not allowed to renew itself and is considered the owner of unlimited resources. However, while turning into a being that prioritizes only itself without giving importance to the right to life of

other living beings in nature, it is human beings who are most negatively affected by this. Because the elements of the earth are interconnected through symbiotic relationships, damage to one of them negatively affects the others.

Earth ethics is an understanding that asserts that humans, plants, animals, and all living and non-living elements in the ecosystem have an equal right to sustain their lives. In this understanding, the responsibilities and ethical approaches of human beings, who see the earth/land as their property, towards their fellow human beings are also valid for other members of the land. It moves away from the anthropocentric perspective that sees the earth as a tool that serves only for human comfort, recognizes that the earth has its intrinsic value, and deprives it of being a means of exploitation. It reminds man that he is not the conqueror of nature, but a mere member of it. It draws attention to the balance of the symbiotic relationship that exists between nature and human beings.

If the earth is approached only to benefit from it, if the network of relations between the earth community is disrupted by human hands, the earth will respond to human beings in various ways. Destruction of forests, pollution of air, water, and soil, and increased concretization under the name of urbanization cause climate problems and water problems. Humans fighting each other for more profit endangers the existence of both the human race and other species. To minimize these consequences, it is important to raise the awareness of children, the adults of the future, and the inhabitants of the earth community. They need to be taught at an early age how to behave by ethical rules and within the framework of their responsibilities towards the earth and their fellow human beings.

In Dilara Akıncı's children's book *Betonlar Çiçek Açsa (If the Concretes Blossom)*, the necessity of living in harmony with the other elements of the earth without marginalizing them and feeding on them is discussed. In the stories titled “Alien Friend”, “If Concretes Blossom”, and “Secret House: 84”, situations that threaten human life such as wars, extinction, death, climate crisis, water scarcity, etc. are experienced due to the violation of the rights of other elements of the earth by humans who prioritize themselves. In “Alien Friend”, the aliens, who are in the position of the agent and the reflection of the human community, fight with each other with the ambition to earn more, and find ethical violations that cause the forests on their planet to burn, the air, seas, and lakes to be polluted. While they initially profit from this, other elements of the planet are negatively affected. As a result, Şasa is threatened with extinction and the living are forced to live underground. In “If the Concretes Blossom”, while comparing Istanbul with the village of Balkaya, industrialization, the energy crisis in urban life, climate change, and concretization are brought up in the background. In “Secret House: 84”, the alienation of human beings who are forced to live among piles of concrete is conveyed. Another aspect of the book *If The Concretes Blossom* draws attention to animals as members of the Earth community. In the stories “Safir”, “Secret House: 84”, “Uğur Should be Free”, “Barefoot”, and “If the Concretes Blossom”, animals are approached by recognizing that they are part of the earth community. Their rights on earth are expressed. It is emphasized that the earth is not under the private property of humans for the survival of the community.

